

EK-2: TÜRKİYE’DE YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA EĞİTİMİNİN KURUMSAL YAPISI HAKKINDA AÇIKLAMALAR (Sosyal Bilimler Enstitüleri ve Bunların İçindeki Anabilim Dalları)

Kemal Gözler

Türkiye’de yüksek lisans ve doktora eğitimi, 1982’den beri, şeklen de olsa, fakültelerin bünyesinde değil, sosyal bilimler, fen bilimleri, sağlık bilimleri ve eğitim bilimleri enstitüleri bünyesinde yürütülüyor. Bu enstitülerin müdürleri ve yönetim organları vardır; ama kendilerine has öğretim üyeleri yoktur. Keza bunların ezici çoğunluğunun müdürlük binaları dışında binaları da yoktur.

Türkiye’de kağıt üzerinde yüksek lisans ve doktora eğitimi fakültelerde değil, bu enstitülerde yapıldığı görülür; oysa gerçekte eğitim fakülteler (ilâhiyat fakültesi, hukuk fakültesi vs.) tarafından yürütülür. Dersler de çoğunlukla bu enstitülerde değil, ilgili fakültelerin binalarında yapılır. Dersleri de ilgili fakültelerin hocaları verir. Zaten bu enstitülerin kendilerine has öğretim üyesi kadrosu yoktur.

Fakültelerdeki her *bölüm*, aynı zamanda sosyal bilimler enstitülerinde bir *anabilim dalı* oluşturur. Fakülteadaki bölüm başkanı aynı zamanda sosyal bilimler enstitüsünde o anabilim dalının başkanlığını yürütür.

Örneğin Türkiye’de ilâhiyat fakültelerinde genellikle “felsefe ve din bilimleri bölümü”, “İslam tarihi ve sanatları bölümü” ve “temel İslam bilimleri bölümü” olmak üzere *üç bölüm* bulunur. Buna paralel olarak da sosyal bilimler enstitülerinde ilâhiyat ile ilgili “felsefe ve din bilimleri anabilim dalı”, “İslam tarihi ve sanatları anabilim dalı” ve “temel İslam bilimleri anabilim dalı” olmak üzere *üç anabilim dalı* bulunur.

İlâhiyat ile ilgili alanlarda yüksek lisans ve doktora yapmak isteyen öğrenciler, koşullarını yerine getirdikten sonra, sosyal bilimler enstitülerinin bu üç anabilim dalından birine kaydolurlar. Dolayısıyla Türkiye’de lisans düzeyindeki öğrenciyi “ilâhiyat öğrencisi” olarak isimlendirsek de, doktora düzeyindeki öğrenciyi “ilâhiyat doktora öğrencisi” olarak isimlendirmek şeklen yanlıştır. Şeklen bunlara “felsefe ve din bilimleri anabilim dalı doktora öğrencisi”, “İslam tarihi ve sanatları anabilim dalı doktora öğrencisi” ve “temel İslam bilimleri anabilim dalı doktora öğrencisi” demek gerekir.

Ama biz yine de “ilâhiyat yüksek lisans öğrencisi” ve “ilâhiyat doktora öğrencisi” terimlerini kullanacağız. Zira sosyal bilimler enstitülerinin “felsefe ve din bilimleri”, “İslam tarihi ve sanatları” ve “temel İslam bilimleri” anabilim dalları, gerçekte ilâhiyat fakültelerinin aynı isimli bölümlerinden başka bir şey

değildir. İlâhiyat fakültelerinin bu isimli *bölümleri* sosyal bilimler enstitülerinde *anabilim dalı* hâline gelmektedirler. Aynı şekilde ilâhiyat fakültelerinin bu isimli bölümlerinin öğretim üyeleri, sosyal bilimler enstitülerinin aynı isimli anabilim dallarının öğretim üyesi hâline gelmektedirler. Bu anabilim dallarındaki öğrenciler de ilâhiyat alanının yüksek lisans ve doktora seviyesindeki öğrencileridir.

İlave edelim ki, fakültelerdeki bölümlerin birer parçası olan “anabilim dalları” da, sosyal bilimler enstitülerinde anabilim dallarının birer parçası olan “bilim dalları”na tekabül eder. Örneğin sosyal bilimler enstitülerinin “temel İslam bilimleri anabilim dalı”nın altında yer alan “hadis bilim dalı”, ilâhiyat fakültelerinin “temel İslam bilimleri bölümü” altında yer alan “hadis anabilim dalı”na karşılık gelir. Dolayısıyla sosyal bilimler enstitülerinde “temel İslam bilimleri anabilim dalı”nın altında yer alan “hadis bilim dalı”ndaki dersleri ilâhiyat fakültelerinin “temel İslam bilimleri bölümü” altında yer alan “hadis anabilim dalı” öğretim üyeleri verir.

Uzun lafın kısası fakültelerdeki bölümler, sosyal bilimler enstitülerinde anabilim dallarına, bölümlerin içindeki anabilim dalları da SBE’lerde anabilim dallarının altındaki bilim dallarına dönüşürler. Şema olarak şöyle gösterebiliriz:

